

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته‌ی روانشناسی تربیتی

نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه بین
انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی

به کوشش

مهدی رنجبر

استاد راهنما

دکتر محبوبه فولادچنگ

تیرماه 1392

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

اظہارنامہ

اینجانب مهدی رنجبر دانشجوی رشته‌ی روانشناسی گرایش تربیتی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی اظہار می‌کنم که این پایان نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظہار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: مهدی رنجبر

تاریخ و امضا:

به نام خدا

نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه بین انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و
تاب‌آوری تحصیلی

به کوشش
مهدی رنجبر

پایان نامه
ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی
از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی
روانشناسی تربیتی

از دانشگاه شیراز
شیراز
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه : عالی

دکتر محبوبه فولادچنگ، استادیار بخش روان شناسی تربیتی (رئیس کمیته) .....
فولادچنگ

دکتر فریده یوسفی، دانشیار بخش روان شناسی تربیتی (استاد مشاور) .....
فریده یوسفی

دکتر راضیه شیخ الاسلامی، دانشیار بخش روان شناسی تربیتی (داور داخلی) .....
شیخ الاسلامی

تیر ۱۳۹۲

سیاسگزاری

باید اقرار کنم که در تنظیم این پژوهش نتوانسته‌ام آنگونه که خواست و نظر استاد معظم بوده است از عهده برآیم، هرچند زبانم برای عرض سپاس گذاری از الطاف بی‌ریا و محبت‌های پاک و بی‌شائبه‌ی استاد دانشمند و بزرگوار نسبت به این جانب قاصر است. استاد عزیز، چون توئی تحمل امثال ما ببايد که کس بر درخت بی‌بر سنگ نزند. اذعان این نکته به جاست که ایشان علاوه بر روشن کردن راه من در کسب تعلیم و دانش، همواره چراغ هدایت و اخلاق را فراراه من قرار داده و همیشه به من درس زندگی آموخته؛ چرا که همواره براین عقیده بوده و هستند که انسان باید با درستی و حقیقت زندگی نماید و برداشتش از آنچه کسب می‌کند و می‌آموزد پاک، حقیقت‌جوئی و انسانیت باشد. برای اینجانب افتخار بزرگ و همیشگی است که به مدت دو سال از محضر ایشان به قدرت لیاقت و استعداد خویش کسب فیض کرده‌ام. تنها شکری که می‌توانم از استاد عزیز و محبوبم بنمایم آن است که فرمایش علی (ع) را اینجا تکرار نمایم و خود نیز همان باشم.

فقط صیرنی عبداً

من علمنی حرفا

و با تشکر از استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر فولادچنگ که با تمام مشغله‌های توان فرسایشان همواره با روی باز مرا پذیرفتند و راهنمای اینجانب بوده‌اند.
و باتشکر از سرکار خانم دکتر یوسفی به عنوان استاد مشاور بنده و همچنین سرکار خانم دکتر شیخ‌الاسلامی استاد داور که با تمام مشغله‌های کاری، بنده را در امر خطیر پایان نامه یاری نمودند.

چکیده

نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه بین انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی

به کوشش

مهدی رنجبر

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه‌ی بین انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی صورت پذیرفت. شرکت‌کنندگان این پژوهش شامل 384 نفر (213 دختر و 171 پسر) از دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهرستان زرین‌دشت بودند که بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. به منظور بررسی متغیرهای پژوهش، هر یک از شرکت‌کنندگان پرسش‌نامه‌های انسجام خانوادگی (سامانی، 1381)، انعطاف‌پذیری خانواده (شاکری، 1382)، جهت‌گیری هدف (الیوت و مک‌گریگور، 2001) و تاب‌آوری تحصیلی (مارتین، 2005) را تکمیل نمودند. پایایی ابزارهای پژوهش به وسیله‌ی ضریب آلفای کرونباخ و روایی آنها به کمک همبستگی درونی تعیین شد. نتایج حاکی از روایی و پایایی قابل قبول آزمون‌ها بود. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه‌ی همزمان، حاکی از آن بود که هر یک از متغیرهای پژوهش قادر به پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی می‌باشند. همچنین یافته‌های به دست آمده فرضیه‌ی اصلی پژوهش که نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه‌ی انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی بود را تأیید کرد. در این میان جهت‌گیری‌های هدف عملکرد-گرایشی و تسلط-گرایشی برای انسجام خانواده و نیز جهت‌گیری-های هدف عملکرد-گرایشی، تسلط-گرایشی و تسلط-اجتنابی برای انعطاف‌پذیری خانواده توانستند نقش میانجی ایفا کنند. به منظور بررسی تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش از آزمون آماری t برای گروه‌های مستقل استفاده گردید. بر اساس نتایج این آزمون در جهت‌گیری‌های هدف و در تاب‌آوری تحصیلی تفاوت‌های جنسیتی مشاهده نشد.

واژگان کلیدی: انسجام خانواده، انعطاف‌پذیری خانواده، جهت‌گیری هدف، تاب‌آوری تحصیلی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: مقدمه	
2	1-1- کلیات .....
5	2-1- بیان مسئله .....
6	3-1- اهمیت و ضرورت پژوهش .....
7	4-1- اهداف پژوهش .....
8	5-1- سوالات پژوهش .....
9	6-1- تعریف مفهومی متغیرها .....
فصل دوم: مبانی نظری و تحقیقات پیشین	
11	1-2-1- مبانی نظری .....
11	1-1-2- تاب‌آوری تحصیلی .....
20	2-1-2- انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده .....
24	3-1-2- جهت‌گیری هدف .....
31	2-2- پژوهش‌های پیشین .....
31	1-2-2- انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی .....
38	2-2-2- انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و جهت‌گیری هدف .....
40	3-2-2- جهت‌گیری هدف و تاب‌آوری تحصیلی .....
43	4-2-2- بررسی تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش .....
45	3-2- فرضیات پژوهش .....
فصل سوم: روش پژوهش	
47	1-3- طرح پژوهش .....

2-3-جامعه آماری و شرکت کنندگان در پژوهش	47
3-3-تعریف عملیاتی متغیرها	48
4-3-ابزارهای پژوهش	48
1-4-3-پرسش نامه‌ی انسجام خانوادگی	49
2-4-3-پرسش نامه‌ی انعطاف پذیری خانواده	50
3-4-3-پرسش نامه‌ی جهت گیری هدف	51
4-4-3-پرسش نامه‌ی تاب آوری تحصیلی	52
5-3-شیوه‌ی اجرا	53
6-3-شیوه‌ی تجزیه و تحلیل اطلاعات	53

فصل چهارم: یافته‌ها

4-یافته‌ها	56
1-4-یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش	56
2-4-ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش	57
3-4-یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش	57
1-3-4-پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	58
2-3-4-پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	59
3-3-4-پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس جهت‌گیری‌های هدف با کنترل انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	61
4-3-4-نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه‌ی بین انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی	62
5-3-4-یافته‌های مربوط به تفاوت‌های جنسیتی در متغیرهای پژوهش	63

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

5-بحث و نتیجه‌گیری	66
1-5-بحث از یافته‌های پژوهش	66
1-1-5-پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	66
2-1-5-پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	68
3-1-5-پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی توسط جهت‌گیری‌های هدف	72

عنوان

صفحه

4-1-5- جهت گیری هدف به عنوان متغیر میانجی در رابطه بین انسجام و انعطاف پذیری خانواده و تاب آوری تحصیلی	75
5-1-5- جهت گیری هدف و تاب آوری تحصیلی و تفاوت های جنسیتی	77
2-5- کاربردهای نظری و عملی پژوهش	78
3-5- پیشنهادات پژوهش	79
4-5- محدودیت های پژوهش	80

فهرست منابع و مآخذ

منابع فارسی	81
منابع انگلیسی	84

پیوست ها

1- پرسش نامه ی انسجام خانواده	94
2- پرسش نامه ی انعطاف پذیری خانواده	95
3- پرسش نامه ی جهت گیری هدف	96
4- پرسش نامه ی تاب آوری تحصیلی	97

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
جدول 3-1: ضرایب آلفای کرونباخ و همبستگی گویه‌ها با ابعاد پرسش‌نامه	جهت‌گیری هدف
52.....	
جدول 4-1: یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش	جدول 4-1: یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش
56.....	
جدول 4-2: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش	جدول 4-2: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش
57.....	
جدول 4-3: پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	جدول 4-3: پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده
58.....	
جدول 4-4: پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف، بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	جدول 4-4: پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف، بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده
59.....	
جدول 4-5: پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس جهت‌گیری‌های هدف با کنترل انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده	جدول 4-5: پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس جهت‌گیری‌های هدف با کنترل انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده
61.....	
جدول 4-6: مقایسه آزمودنی‌های دختر و پسر در متغیرهای پژوهش	جدول 4-6: مقایسه آزمودنی‌های دختر و پسر در متغیرهای پژوهش
64.....	

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
6.....	شکل 1-1: مدل مفهومی پژوهش .....
25.....	شکل 1-2: مدل نظری مرحله‌ای بلسکای و همکاران (1999).....
29.....	شکل 2-2: چهارچوب هدف پیشرفت 2x2 الیوت و مک‌گریگور (2001).....
59.....	شکل 1-4: پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده.....
	شکل 2-4: پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف، بر اساس انسجام و انعطاف‌پذیری
60.....	خانواده.....
63.....	شکل 3-4: مدل نهایی پژوهش .....

فصل اول

مقدمه

در این فصل ابتدا مقدمه‌ای در خصوص متغیرهای تاب‌آوری تحصیلی، انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و جهت‌گیری هدف آورده می‌شود؛ سپس به بیان مسئله پرداخته شده و به دنبال آن اهمیت و ضرورت پژوهش، اهداف و سوالات پژوهش و در نهایت تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها ذکر می‌گردد.

1-1- کلیات

با ظهور روان‌شناسی به عنوان یک رشته‌ی علمی در اواخر قرن هیجدهم تمرکز عمده‌ی روان‌کاوی و رفتارگرایی به عنوان دو نیروی بزرگ روان‌شناسی، بر ناپهنجاری‌ها و اختلالات بود. هدف این دو رویکرد، کمک به انسان‌های ناپهنجار بود که به سطح متوسط افراد جامعه برسند. اما این تمرکز بر نیمه‌ی خالی لیوان، مورد انتقادات زیادی قرار گرفت. در این زمان نیروی سوم روان‌شناسی یعنی انسان‌گرایی با تمرکز بر رشد شخصی و قابلیت فراروندگی افراد، گام جدیدی در حوزه‌ی روان‌شناسی برداشت.

در نیمه‌ی دوم قرن بیستم رویکردی جدید در روان‌شناسی انسان‌گرا نشأت گرفت و به نام روان‌شناسی مثبت‌نگر¹ مطرح گشت. در این رویکرد به جای بیماری، بر سلامتی و توانایی انسان در مقابله با مشکلات تاکید می‌شود. امید، خوش‌بینی، شادکامی، خلاقیت هیجانی، هوش عاطفی و شادی از جمله سازه‌های مورد توجه در این حوزه می‌باشد. یکی از سازه‌های این

---

¹- positive psychology

رویکرد که در دهه‌های اخیر مطرح شده و توجه روزافزونی را به خود جلب کرده است، سازه‌ی تاب‌آوری¹ است.

در مورد تاب‌آوری تعاریف زیادی ارائه شده است. برای مثال، گارمزی و ماستن² (1991) تاب‌آوری را یک فرایند، توانایی، یا پیامد سازگاری موفقیت‌آمیز با شرایط تهدیدکننده تعریف کردند. به اعتقاد والر³ (2001) تاب‌آوری، سازگاری مثبت در واکنش به شرایط ناگوار است. راتر⁴ (1987) تاب‌آوری را به عنوان تفاوت‌های فردی در مقابله و واکنش به شرایط ناگوار تعریف می‌کند. به طور کلی شرایط ناگوار به وسیله‌ی دو گروه از عوامل خطرزا مشخص می‌شوند: (1) شرایط چالش‌انگیز زندگی مانند کودک‌آزاری، بی‌خانمانی و فقر. (2) ضربه‌های روانی از قبیل تجربه‌های خشونت در خانواده یا جامعه، مرگ عزیزان و بیماری (ماستن و کوتسورث⁵، 1998). به دلیل رویارویی جوامع با مشکلات فوق، تاب‌آوری در علوم انسانی به ویژه در حوزه‌های روان‌شناسی سلامت، روان‌شناسی تحولی و روان‌شناسی خانواده از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است (کمبل، فرد و استین⁶، 2009).

از طرف دیگر، تحقیقات در سال‌های اخیر نشان داده‌اند که تاب‌آوری سازه‌ای چند بعدی و متأثر از بافت محیطی، زمان، سن، جنسیت، خاستگاه فرهنگی و شرایط زندگی است (گارمزی، 1985؛ ورنر و اسمیت⁷ 1992، به نقل از کانر و دیویدسون⁸، 2003). بر همین اساس در سال‌های اخیر محققان در حوزه‌ی تاب‌آوری به سمت شناسایی ابعاد مختلف در فرآیندهای تاب‌آوری و در نظر گرفتن حوزه‌های نظری چندگانه‌ای که در مفهوم‌سازی تاب‌آوری، حیاتی محسوب می‌شوند، پیش رفته‌اند. تاب‌آوری تحصیلی⁹، تاب‌آوری رفتاری¹⁰ و تاب‌آوری هیجانی¹¹ نمونه‌هایی از حوزه‌های نظری متعدد هستند (سیچتی و روگوش¹²، 1997). در این پژوهش نیز به منظور بررسی دقیق‌تر سازه‌ی تاب‌آوری و مطابق با پیشنهاد لوتار، سیچتی و

1- resilience

2- Garmezy & Masten

3- Waller

4- Rutter

5- Masten & Coatsworth

6- Cambell, Ford & Stein

7- Werner & Smith

8- Connor & Davidson

9- academic resilience

10- behavioral resilience

11- emotional resilience

12- Cicchetti & Rogosch

بکر¹(2000) ابعاد مختلف تاب‌آوری از هم متمایز می‌شوند و تاب‌آوری تحصیلی به طور موشکافانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. ماستن (2004) تاب‌آوری تحصیلی را به عنوان توانایی دانش‌آموز در کنار آمدن موثر با موانع، استرس، فشار و به طور کلی عوامل تهدید کننده تعریف می‌کند.

بررسی عوامل موثر بر تاب‌آوری تحصیلی در سال‌های اخیر رو به فزونی گذاشته است. درباره‌ی عوامل موثر بر تاب‌آوری تحصیلی تحقیقات به دو دسته‌ی عوامل درون‌فردی و برون‌فردی اشاره کرده‌اند (برای مثال: گارمزی، 1985؛ السون و بوند²، 2002). اما از میان عوامل درون‌فردی موثر بر تاب‌آوری تحصیلی، جهت‌گیری هدف³ و از بین عوامل برون‌فردی، خانواده از اهمیت شایانی برخوردار است. جهت‌گیری هدف بیانگر الگوی منسجمی از باورهای فردی است که سبب می‌شود تا فرد به طرق مختلف به موقعیت‌ها گرایش پیدا کند، در آن زمینه به فعالیت بپردازد و نهایتاً پاسخی ارائه دهد (ایمز⁴، 1992). جهت‌گیری هدف به این موضوع می‌پردازد که چرا دانش‌آموز به مساله‌ای گرایش پیدا می‌کند. همچنین گرایش به هدف نه تنها شامل مقصود از پیشرفت یا دلایل پیشرفت است، بلکه منعکس‌کننده‌ی نوعی معیار است که افراد با استفاده از آن، به قضاوت درباره‌ی عملکرد خویش یا موفقیت یا شکست خود در دست‌یابی به هدف می‌پردازند (پنتریچ⁵، 2000). در این پژوهش انسجام⁶ و انعطاف‌پذیری⁷ خانواده به عنوان دو عامل ساختاری خانوادگی (عوامل برون‌فردی) و جهت‌گیری هدف به عنوان عامل فرآیندی (عامل درون‌فردی) به عنوان پیش‌آیندهای تاب‌آوری تحصیلی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

1- Luthar, Cicchetti & Becker

2- Olson & Bond

3- goal orientation

4- Ames

5- Pintrich

6- family cohesion

7- family flexibility

1-2- بیان مسئله

توجه به سازه‌ی تاب‌آوری را می‌توان از تحقیقات گسترده‌ای که در دهه‌های اخیر در مورد این سازه انجام شده است استنباط کرد. اما در میان ابعاد تاب‌آوری، تاب‌آوری تحصیلی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. به‌طور کلی با شروع پژوهش در مورد این سازه، پژوهشگران سعی داشته‌اند که عوامل و فرآیندهای موثر بر تاب‌آوری تحصیلی را شناسایی کنند. با مطالعه‌ی این تحقیقات می‌توان مشاهده کرد که دو دسته عوامل درون‌فردی و برون‌فردی بر تاب‌آوری تحصیلی تاثیر دارند. در این میان پژوهشگران بر این باور هستند که ارزش‌ها و باورهای افراد درباره اهداف و شیوه‌ی نزدیک شدن به آنها از عوامل درون‌فردی هستند که می‌توانند نقش میانجی را داشته باشند (برای مثال: استین‌مایر، بیپ و اسپینات¹، 2011؛ گال و شزاد²، 2012؛ پینتریچ، 2000؛ پینتریچ و شانک³، 2002)؛ بر اساس نظریه‌ی محافظتی گارمزی، ماستن و تلگن⁴ (1984) جهت‌گیری هدف عاملی می‌باشد که به عنوان یک عامل محافظتی درون‌فردی برای تاب‌آوری تحصیلی عمل می‌کند. در مورد عوامل برون‌فردی موثر بر تاب‌آوری تحصیلی هم اگرچه برخی تحقیقات به بررسی تاثیر بعضی عوامل خانوادگی در تاب‌آوری تحصیلی پرداخته‌اند (برای مثال: بالدوین، بالدوین و کول⁵، 1990؛ گیزیر⁶، 2004؛ سیچتی و گارمزی⁷، 1993) و تحقیقات اندکی هم به نقش انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده بر جهت‌گیری هدف پرداخته‌اند (برای مثال دی⁸، 2003؛ و زارع و سامانی، 1387)، اما تحقیقی که به بررسی نقش انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده بر تاب‌آوری تحصیلی با میانجی‌گری جهت‌گیری هدف بپردازد در ایران انجام نشده است. بنابراین مساله اساسی پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه‌ی بین انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی است (مطابق با مدل

---

¹- Steinmayr, Bipp & Spinat

²- Gul & Shezad

³- Pintrich & Schunk

⁴- Masten & Tellegen

⁵- Baldwin, Baldwin & Cole

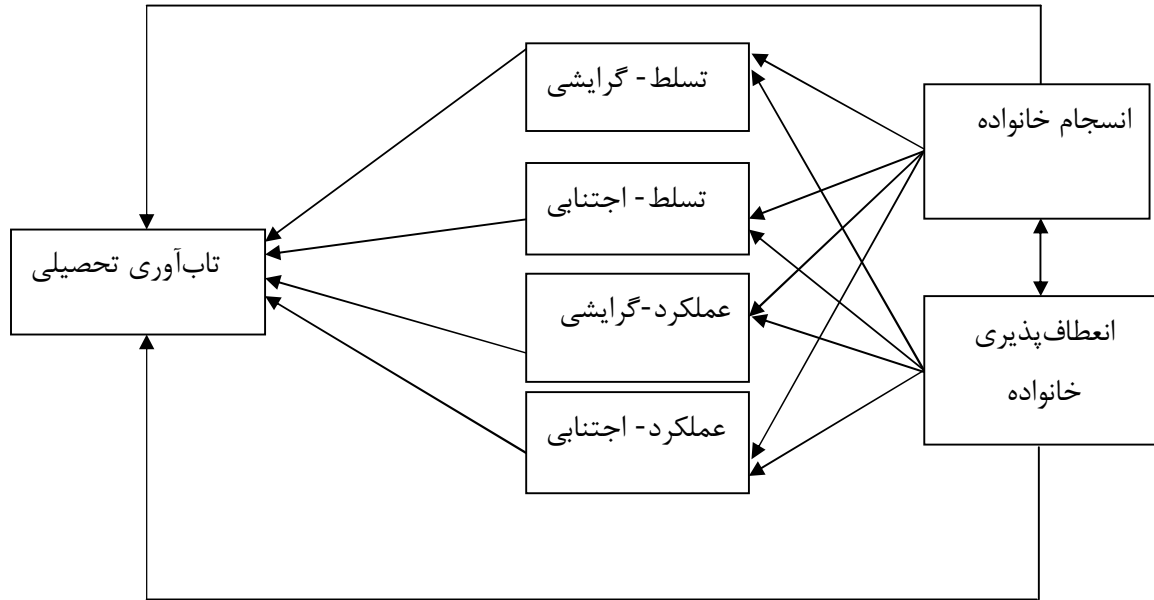
⁶- Gizir

⁷- Cicchetti & Garmezzy

⁸- Dey

مفهومی ارائه شده در شکل 1-1).

شکل 1-1: مدل مفهومی پژوهش

3-1- اهمیت و ضرورت پژوهش

از آنجا که پژوهش حاضر در مورد دانش‌آموزان دوره‌ی دبیرستانی است و این زمانی است که افراد در سنین نوجوانی به سر می‌برند و از آنجا که مدرسه و شرایط تحصیلی در این زمان به دلیل ارتباط آن با موفقیت‌های بعدی مثل قبول شدن در دانشگاه و اکتساب شغل از اهمیت زیادی برخوردار است؛ شناسایی عوامل موثر بر تاب‌آوری تحصیلی در این دوره می‌تواند امری مهم تلقی گردد.

در این بین خانواده، به عنوان مهمترین نهاد اجتماعی و اولین مکانی که هر یک از ما در آن چشم به جهان می‌گشاییم، نقش مهمی در پیشرفت و رشد یا شکست و اختلال در ما بر عهده دارد. عوامل گوناگون در خانواده هر کدام به شیوه و مقدار متفاوتی رشد افراد را تحت تاثیر خود قرار می‌دهند. عواملی مثل وضعیت اقتصادی- اجتماعی خانواده، ارتباطات خانوادگی، سبک

های فرزندپروری و دلبستگی بر تاب‌آوری تحصیلی افراد در ابعاد مختلف تاثیر می‌گذارند و به عنوان یک عامل محافظتی برون‌فردی مهم برای این افراد عمل می‌کنند. در این میان انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده به عنوان دو بعد از ابعاد مدل مدور ترکیبی السون (1999) به عنوان دو عامل محافظتی مهم برون‌فردی در خصوص تاب‌آوری تحصیلی فرزندان مطرح می‌باشند. علاوه بر این خود فرد و خصوصیات و ویژگی‌های او نیز از اهمیت دو چندانی برخوردارند؛ بارها دیده شده است که فرزندان یک خانواده اگرچه در معرض یک سبک تربیتی و یک شرایط و اوضاع قرار می‌گیرند ولی با توجه به شرایط ژنتیکی خود و زمینه‌ی خاص محیطی خود برداشت کاملاً متفاوتی از محیط پیرامون خود دارند. در این خصوص می‌توان به جهت‌گیری هدف به عنوان یک عامل محافظتی و درون‌فردی، در مورد تاب‌آوری تحصیلی اشاره کرد. لذا در پژوهش حاضر جهت‌گیری هدف به عنوان یک متغیر درون‌فردی و میانجی بر تاب‌آوری تحصیلی مطرح شده است. چنان‌چه نتایج پژوهش نشان بدهد که جهت‌گیری هدف به عنوان یک عامل محافظتی درون‌فردی نقش مهمی بر تاب‌آوری تحصیلی افراد دارد، هم در حوزه‌ی مربوط به تاب‌آوری تحصیلی و هم در حوزه‌ی مربوط به جهت‌گیری هدف، دستاوردی جدیدی بوده و ادبیات نظری و پژوهشی این حوزه را توسعه می‌دهد.

1-4- اهداف پژوهش

هدف اصلی

هدف اصلی پژوهش حاضر عبارت از:

1-4-1- بررسی نقش میانجی‌گری جهت‌گیری هدف در رابطه‌ی بین انسجام و انعطاف-

پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی.

در این راستا اهداف زیر نیز مدنظر قرار می‌گیرند:

1-4-2- بررسی تاثیر مستقیم انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده بر تاب‌آوری تحصیلی.

1-4-3- بررسی تاثیر مستقیم انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده بر جهت‌گیری هدف.

1-4-4- بررسی تاثیر جهت‌گیری هدف بر تاب‌آوری تحصیلی.

هدف فرعی

1-4-5- بررسی تفاوت‌های جنسیتی در جهت‌گیری‌های هدف و تاب‌آوری تحصیلی.

1-5- سوالات پژوهش

این پژوهش در صدد پاسخ‌گویی به سوالات زیر می‌باشد:

سوال اصلی

1-5-1- آیا جهت‌گیری هدف نقش میانجی‌گری را در رابطه بین انسجام و انعطاف-

پذیری خانواده و تاب‌آوری تحصیلی ایفا می‌کند؟

در این راستا سوالات زیر نیز مد نظر قرار می‌گیرند:

1-5-2- آیا انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده قادر به پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی می-

باشند؟

1-5-3- آیا انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده، قادر به پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف می-

باشند؟

1-5-4- آیا جهت‌گیری‌های هدف قادر به پیش‌بینی تاب‌آوری تحصیلی می‌باشند؟

سوال فرعی

1-5-5- آیا بین میانگین نمرات دختران و پسران از لحاظ جهت‌گیری‌های هدف و تاب-

آوری تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد؟

1-6- تعریف مفهومی متغیرها

انسجام خانواده: انسجام خانواده عبارت است از پیوند و تعهد عاطفی که اعضای خانواده نسبت به یکدیگر دارند و به مولفه هایی از قبیل رابطه‌ی عاطفی، تعامل خانوادگی و روابط والدین، روابط فرزندان و والدین و میزان تعامل به لحاظ زمان و مکان، نوع دوستی‌ها، علائق و در نهایت به نحوه‌ی گذراندن اوقات فراغت اشاره می‌کند (السون، 1999).

انعطاف‌پذیری خانواده: به میزان تغییرپذیری در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط خانواده اشاره دارد. در این بعد تاکید روی ثبات در مقابل تغییرات است (السون، 1999).

جهت‌گیری هدف: در نظریه‌ی هدف پیشرفت، هدف‌گرایی الگوی یکپارچه‌ای از باورها را ارائه می‌دهد که به روش‌های مختلف نزدیک شدن، درگیر شدن و پاسخدهی، به موقعیت‌های پیشرفت منجر می‌شوند. این نظریه بر دلایل یا اهداف دانش آموزان برای رسیدن به موفقیت توجه دارد (ایمز، 1992). جهت‌گیری هدف دارای چهار بعد تسلط - گرایشی، عملکرد-گرایشی، تسلط - اجتنابی و عملکرد - اجتنابی می‌باشد.

تاب‌آوری تحصیلی: تاب‌آوری تحصیلی عبارت است از توانایی دانش‌آموز در کنار آمدن موثر با موانع، استرس، فشار و در مجموع عوامل تهدید کننده در بافت تحصیلی (ماستن، 2004).